

1. Boek / Frederici Samuelis / Diss. De Notione
Immensitatis Dei amplificanda ~~Com~~
templatione magnitudinis Mundi.
Regiomonti 1766, Autor G. C. Rerovand.
2. Bode / Christophorus Augustus / protevan,
gelium Genesios Cap: III Vers: XV. Helm,
stadij 1763.
3. Boehmer / D. philip. Adolph: / programma, de
Christo filio Domini, Halle 1765.
4. ——— programma, addita est illustratio
addita est: illustratio loci 1 Corinthi XV, vers, 51,
Hale 1766.
5. ——— programma in Commentationem ad
illustrationem Aeternum Apostolorum, 1766.
6. Buchner / D. Andreæ Elie: / programma in
diem natalem Christi, Halle 1768.
7. Carrach / Joh. Tob: / programma paraclati
Appellatione Spiritui Sancto tributa,
Hale 1764.

NOTIO FIDEI BIBLICA

DISSERTATIO THEOLOGICA

QVAM

PRAESIDE

GOTTHILF TRAVGOTT ZACHARIAE

SACR. THEOLOGIAE DOCTORE ET PROFESSORE

PVBLICO ORDINARIO

IN ACADEMIA GEORGIA AVGVSTA

D. XXIII. DECEMBER. A. O. R. CIOIOCLXVIII.

EX LEGE

REGII COLLEGII THEOLOGICI REPETENTIVM

PVBLICE TVEBITVR

AVCTOR

IOAN. FRID. LVDOV. SCHNOBEL

ELTZA - CELLENSIS.

GOETTINGAE

EX OFFICINA HAGERIANA, curante E. D. ALUERTI.

NOTIO FIDEI BIBLICA

DISSERTATIO THEOLOGICA

OVAM

PRÆSIDE

GOTTHILF TRAVGOTT
ZACHARIAE

SACR. THEOLOGICÆ DOCTORIS ET PROFESSORIS

IN PUBLICO ORDINARIO

IN ACADEMIA GEORGIA AVGVSTA

D. XXIII. DECEMBER. A. M. DCI. CCCXXVIII.

EX LEGE

MA

REGII COLLEGI THEOLOGICI REPERTIVM

FRVBLICV SVB TITV

CAVTO

IOAN. FRID. LVDOV. SCHNOBEL

EDITV - GOTTINGÆ

GOTTINGÆ

EX OFFICINA HÆRRIANA, CVM B. D. ALBERTO

ILLVSTRISSIMO DOMINO
DOMINO
GERLACO ADOLPHO
L.B. A MVNCHHAVSEN

DYNASTAE STRAVSFVRTI CET.
POTENTISSIMI MAGNAE BRITANNIAE REGIS
ET
ELECTORIS BRVNSVICENSIS
STATVS PVBLICI IN TERRIS GERMANICIS
ADMINISTRO SVMMO CET.
DOMINO SVO INDVLGENTISSIMO
HANC DISSERTATIONEM
EA, QVA PAR EST, REVERENTIA
SACRAM ESSE VVLT,

DEVOTISSIMVS CVLTOR
AVCTOR DISSERTATIONIS.

PLVSTRISSIMO DOMINO
DOMINO
GERLACO ADOLPHO
L.B.A. MVNCHHAVSEN

DYNASTAE STRAVERTI CET.
TOTENTISSIMI MAGNAE BRITANNIAE REGIS
ET
ELECTORIS BRVNSVICENSIS
STATVS PVBLCI IN TERRIS GERMANICIS
ADMINISTRATO SVMMO CET.

DOMINO SVO INDVLGENTISSIMO
HANC DISSERTATIONEM
EA QVA PAR EST REVERENTIA
SACRAM ESSE VULT

RECTORI
VICTOR DISSERTATIONIS

(0)
§. II.

In hoc omnes, qui sacrarum N. F. literarum diuinam originem non impugnant, conueniunt, Fidem nostrae salutis conditionem maxime necessariam ex nostra parte esse; in definienda vero genuina huius Fidei notione varie discrepant, quum quaeque de ipso hoc salutis ordine dissentientium secta vniuerso suo systemati conuenientem sibi fingat definitionem. Quanti res sit momenti, & quam necessarium, vt omnes, a Christo aeternam salutem sperantes, vnam eandemque veram ac certam Fidei, quae huius salutis ordo est, notionem teneant, ex eo facile patet, quod, nisi in ipsa Fidei conueniant notione, non eandem sequi possunt salutis viam, sed pro varia Fidei notione aliam aliamque sibi effingunt, quam vero non nisi vnicam praescripsit Deus ipse cunctis per Christum saluandis, atque, quod maximum est in ordine salutis, pro arbitrio efformare audent. Sola sacra scriptura, quae nobis hanc vnicam salutis nostrae conditionem tam ferio iniungit, nos etiam hac de re, si illa duce vtimur, instruere ac certos reddere potest. Ne autem a recta via aberremus, sedulo nobis est ratio habenda variarum verbi *πιστewς* significacionum, quas in facris literis habet, vt *πιστewς* istius, per quam salutis aeternae participes erimus, notionem ab aliis discernere, ac definitionem eiusdem ad mentem sacrae scripturae constituere possimus. Cui negotio hanc qualemcunque dissertatiunculam destinavi.

§. III.

Plurimi veterum Theologi, quorum sententiae etiam recentiorum nonnulli subscribunt, hanc fidei saluificae definitionem in primo commate Cap. XI. Ep. ad Ebraeos plene inuenire sibi persuaferunt, quod

quod tum Theologiae dogmaticae systemata ac compendia, tum Commentarii in hanc epistolam satis testantur, & hanc ob causam per totum caput de hac fide sermonem esse contenderunt. Sed celeberrimi nostrae aetatis interpretes huic explicationi contradixerunt, quare non alienum erit, si hoc loco sententiam horum defendere argumentaque colligere suscipiam, imprimis quum, si hoc loco ipse Paulus tradat fidei saluificae definitionem iustam, non sit, cur tam sollicitè reliquos sacros libros peruoluamus ad eruendam demonstrandamque rectam fidei huius notionem, quod nihilo minus esse necessarium existimo. Apostolum Ebraeos per hanc epistolam ad constantiam in fide in Iesum Christum admonere voluisse, non potest negari, sed in hoc cardo huius disputationis agitur, num Apostolus fidei saluificae definitionem in primo Cap. XI. commate tradat, atque exemplis huius fidei illustret, quod negandum censeo. Nexus huius sectionis cum antecedentibus mentem Pauli clariorem reddet. Ebraeos ad constantiam in fide in Christum, quae per varias persecutiones, quibus isto tempore praesertim premebantur, & quae adhuc illis verendae erant, facile poterat dubia reddi, penitusque exstingui, adhortari studet in parte huius epistolae practica, Cap. X. 19. sqs. hac quidem ratione, vt illis certum & felicem calamitatum praesentium exitum in memoriam reuocet a Deo promissum, & necessitatem constantiae in fide fiduciaque in promissionibus diuinis declaret, si promissis diuinis frui vellent. (comm. 36.) Obiectum huius Πιστῶς igitur promissionibus diuinis de ipsis liberandis ex istis calamitatibus absoluitur, quas breui iri impletum sperare iubet Paulus (com. 37.) quarum vero tantum per constantem fidem, Deo datam, (ἐκ πίστεως) ob has promissiones nulli poenae obnoxium (δινομοῦ) participem fore (ἐπιστημῆ) addit (com. 38.). Ex

A 24 XI 100 II 18 27 141 quo

ptoribus occurrit, quod RAPHELIVS ε) & WETSTENIVS δ) exemplis probarunt. Haec vocis huius notio optime convenit cum nexu; hanc constantiam siue certam atque immoram fiduciam, ad quam illos, ad quos scribebat, admonuerat (Cap. X. 35. 36.) eandem esse fidem contendere pergit, ex qua δικαιος vitae accipiat promissionem, quaeque eam ipsam ob causam τη ὑποσολη opponatur. Conueniunt enim per usum inter se, quod ante probatum, ὑπομονη & ὑποσασις, sicut hic Paulo ὑπομονη & πισις, utraque τη ὑποσολη opposita, (v. 38. 39). ὑπομονης enim necessitatem ex loco aliquo probat, qui πισεως necessitatem demonstrat, atque πισιν hanc esse illam ὑπομονην, siue quod idem est, ὑποσασιν dicit. Quo patet, esse πισιν, ὑπομονην & ὑποσασιν voces synonymas, eo igitur postremam hanc vocem adhiberi sensu, quo cum πληρη Hebraeorum conuenit. Addit, esse ἐλεγχον, quae quidem vox est generalior, cognitionisque summam compleditur certitudinem, quae huic certae fiduciae etiam inest, at ad alias etiam res referri potest. Quam ob rem τῆ ὑποσασις dat τα ἐλπίζομενα, huic vero ἐλεγχω concedit εὐβλεπομενα cuncta, quae plura complecti, quam futura promissa, statim fidei exemplum allegatum primum probat, quod ad fidem rerum praeteritarum verbo Dei constantium pertinet. Etsi igitur τα ἐλπίζομενα sint inter illa, quae oculis nondum sunt obuia, nihilo minus alia etiam sunt inter ea, fideique obiectum a Paulo constituuntur, quae partim in fide non admit-

A 3

ε) in annotationibus Philolog. in N. T. ex Polyb. & Arriano.

δ) loco cit. ex quibus mihi ista significatio perplicet, quam RAPHELIVS etiam ex Polybio attulit, qua animus fortis ac constans, qui loco non cedit in dimicando, indicatur, & quae nostram hoc loco illustrat.

tunt ob suam naturam nisi certam conuictionem, quum ex rerum sperarum certissima noticia sponte illa sequatur immota fiducia, quam *ὑποστασις* vocat Paulus. Fidei igitur esse certissimam persuasionem, in primis rerum, quae sensibus percipi non possunt, hinc si de promissionibus agatur, non ad impletas, sed implendas pertinere eam, & sine firma consistentia in spe & indubia expectatione cogitari non posse, dicit. Ex hac ipsa *πισεως*, de qua sermo est, a Paulo tradita descriptione satis elucet, ipsum Fidem istam, quae nos coram Deo iustificat, definire noluisse. Quam manca enim ac indefinita esset, quum ne meriti Christi quidem, nec bonorum, quae per illam consequi confidimus, mentionem faciat, etsi, dummodo id, circa quod fides versatur, accuratius definiatur, saluificae natura non minus exprimitur, quippe quae etiam est *ὑποστασις* & *ἐλεγχος*, species igitur sub genere a Paulo descripto comprehensa. Hic vero fidem non in respectu ad salutem aeternam, sed inprimis ad promissa temporalia beneficia spectari, non sante dicta solum probant, sed &, (quod contrariae sententiae defensores ingeniosis partim atque coactis explicationibus negare ingenium exercuerunt,) ipsa ab Apostolo in medium prolata huius *πισεως* exempla, quae nullo modo de fide saluifica possunt explicari, sed de fide constanter promissionibus diuinis data de terrestribus bonis vel liberationibus a periculis, quod vltimum praesertim ex commatibus 33. 34. sine omni contradictione patet. Sequentem enim init rationem probandi: hanc in fide constantiam nos non fallere, sed nobis certissimam diuinarum promissionum impletionem acquirere, Deoque maximopere probari, illustria historiae sacrae exempla confirmant. Omnes enim istos, qui constantes in fide diuinis data promissionibus perseuerarunt, spes non sefellit, sed id, quod fiducia
penitus

penitus inconcussa sperauerunt, consecuti sunt. Atque haec constans fiducia vnica fuit causa, ob quam illis promissiones diuinae sunt impletæ, quam suam vim in nouo foedere non potest amittere. Haec sunt, cur hoc comma nullam Fidei saluificæ definitionem exhibere existimem; & quum sacrae literae eam nullis aliis locis plene exhibeant, ipsa nobis ex aliis ipsarum effatis est formanda.

§. IV.

Verum enim vero ante omnia id generatim obseruatum velim, qua ratione notio *του πιστευειν* generalior, siue quicquid credere dicamur in sacra scriptura conueniat cum vulgari loquendi usu, & qua ratione plura vel pauciora in credendi actu possint conuenire. Notio vera credendi in sacris litteris vna eademque est, quam quidem in vita communi habuit quisque aetio antiquiori nostroque, adhuc habemus tempore. Rem enim aliquam credere nos dicimus, si eam pro vera ac certa habemus. Fides igitur omnis est persuasio ac conuictio de rei alicuius veritate ac certitudine, argumentis idoneis visis innixa, qualiacunque demum sint, ob quae credimus, argumenta, quum plerumque quidem aliorum testimoniis credere dicamur, in vita vero communi & credendi voce de aliis etiam rebus nonnumquam vtamur. Credimus enim, esse Deum, non testimoniis tantum aliorum edocti, sed & ipsa mundi contemplatione conuicti. Credimus, bene alios vel male erga nos esse animatos, non testimoniis sed argumentis aliis inducti. Haec generalem fidei conceptum constituunt, qui fidei cuique competit, quamquam ipsa haec fides circa varia obiecta possit versari, quae diuersos in mente nostra pariunt sensus motusque. Haec si fidei obiecta ad nos quidem non pertinent, tunc fides nostra singulares

lares apud animum nostrum non producere effectus potest, si autem aut ad actiones nostras, aut ad salutem nostram pertinent, quae credimus, tunc certe non potest non in mente operationes habere fides his argumentis fidei conuenientes. Sumamus enim, factum quoddam, quod scriptor fide dignus memoriae prodidit, neque cum salute nostra, neque cum vita nostra instituenda coniunctum, fidei nostrae obiectum esse, tunc in sola persuasione de eius veritate persistimus. Contra vero ponamus, leges diuinas, quae actiones nostras dirigunt, fidei nostrae subiaccere, tunc ex ipsa nostra conuictione de earum veritate sequitur, vt id, quod vetant, iniustum, &, quod iubent, iustum iudicemus, atque hac ratione nos illis obstrictos existimemus; si doctrinas diuinas sumis vobis patefactas, id sequitur, vt illis assentiamus non solum, sed obsequio etiam prosequamur. Si vero doctrinae istae imprimis salutem aliquam ingensque beneficium sperare iubent, vt promissiones diuinae, quae felicitatem nostram pollicentur, tunc spes & fiducia, qua eas vt certo futuras expectamus, fidem nostram comitatur. Quo igitur fit, vt hae duae partes, conuictio de veritate alicuius rei, cum fiducia in aliquo promisso generaliore vocis *πιστης* conceptum in S. scriptura constituent, quo omnes aliae vt species possunt referri.

§. V.

Ex his patet, generalem fidei notionem nunquam mutari, etiamsi circa varia obiecta, quae varios in mente iterum efficiunt sensus & commotiones, possit versari. Itaque, si ad obiecta eius attendimus, tunc facile diiudicare poterimus, de quam fide in iis locis, in quibus ipsius mentio fit, sermo sit. Nulli omnium diuinitus inspirato-

ratorum noui foederis scriptorum τῆς κίσεως vox sub pluribus notionibus uisitata est, quam Paulo, ut omnes eiusdem significatus collegisse uideamur, si hos, qui in scriptis ipsius occurrunt, huc contulerimus. Huic fini uicē inferuire potest epistola ad Romanos, quae omnium fere fidei notionum, & imprimis istius, cui iustificatio coram Deo tribuitur, sedes est, & quarum rite instituta explicatio sensum diuini Pauli, qui sane non omnibus in hac difficultatibus caret, praecipue explanat. Ad ordinem obiectionum fidei, §. praecedente nominatorum, recensionem variarum fidei notionum instituam. Primum igitur locum tenet fides ista, quae legibus diuinis habetur. Hanc innuit Paulus in toto huius Ep. Cap. XIV. quod melius apparebit, si id, de quo sermo sit Paulo in hac sectione, clarius ante oculos posuerimus. Nonnulli Iudaeorum ad Christi religionem conuersorum se adhuc legi ceremoniali deuinctos existimabant, hancque etiam a gentilibus obseruandam esse contendebant, unde variae illis dubitationes oriebantur, imprimis de discrimine puri & impuri cibi. Ex quibus quum facile inter Christianos ex Iudaeis gentibusque conuersos lites oriri possent atque dissidia, uereque in pluribus Christianorum coetibus ortae essent, quae in primis maioribus ecclesiis non poterant non ualde noxiae & periculosae fieri, lites eiusmodi inter Romanos etiam metuendas uel iam ortas comprimere studet Paulus; sic quidem, ut mutua suadeat tolerantiam, atque ad haesitantium infirmitatem melius edoctos, ubi offendi possent & ad laedendam conscientiam dubiam induci, descendere iubeat. Interim de rei ipsius ueritate uel falsitate uerius non disputat, etsi satis diserte omnis ciborum discriminis abrogationem in N. T. approbet certamque esse declarat, (com. 14. 22. &c.). Hos de abrogata in totum lege ceremoniali adhuc dubitantes appellat Apo-

stolus commate primo, ἀδευντας τη πισει. Πισις h. l. nihil aliud est, quam conuictio ac persuasio de veritate alicuius rei, & quidem hoc in nexu de veritate abrogatae in totum legis ceremonialis. Prius intelligitur non solum ex prima vocis huius significatione, sed etiam ex comm. 2do, in quo Paulus ipsum verbum πισειν adhibet, atque τω ἀδευειν opponit, quod quidem, si sensum habere debet, non esse potest, nisi certo esse persuasum, cuncta comedere licere Christiano, sicut alterum, ea de re esse dubium, significat. Eundem etiam habet significatum, quem locutio πισιν εχειν (v. 22.) nempe: certissime animo suo conuictum esse. Posterius vero patet ex totius Capituli contentis, praesertim ex eodem commate secundo, quo Paulus obiectum huius πισως clare enunciat per παντα Φαγειν, de nullo ciborum discrimine obseruando, atque ex altero exemplo ex dierum discrimine variaque sanctitate repetito (v. 5.). Ο ἀδευων τη πισει itaque est ille, qui in sua cognitione de libertate, Christianis concessa, omnia comedendi sine legis diuinae violatione vacillat & labitur e), atque igitur in dubiis & errore circa hanc rem versatur. Fides enim illa, quae in leges diuinas fertur, operatur in nobis iudicium de eo, quod legitimum aut illegitimum est in aliqua re. Hoc modo etiam fides illa erit definienda, de qua Paulus in fine huius capituli loquitur, quod, obiecto orationis Paulinae definito, pluribus probetur necesse non est; addam tantum vberiore commatum 22. 23. versionem: *Si tu habes conuictionem & persuasionem, omnia esse pura & eorum usum legi non*

e) Sic verto & hoc & 21, comm: ο ἀδευων: qui vacillat & labitur, ex usu huius vocis in LXX interpretibus, qui Ebr. לשכח vertunt ἀδευειν, (e. g. Prov. XXIV. 16. Mal. II. 8.) quod TROMMIVS. in Concordant; sub hac voce probauit.

non contrarium (non opus est, vt fratris tui sententiae te addicas; sed,) *habeas eam quoad te, solo Deo conscio. Felix est ille, qui se, (talia comedens,) non damnat sua sententia. Qui vero dubitat* (de legitimo eorum usu,) *damnatus est, si comedit, quia non ex conuictione libertate haec comedendi vescitur. Omne enim, quod non sit cum persuasione, ex lege diuina esse illud licitum, peccatum est. f).*

§. VI.

Latius patet Paulo fidei nomen, vbi comprehendit cunctas doctrinas diuinas. Conuictio de veritate harum doctrinarum operatur in nobis assensum & receptionem earundem, quam alias etiam, si fidem alicui sacris doctrinis datam tribuimus, hac voce comprehendimus. Quae igitur ad cognoscenda non minus atque ad facienda & fugienda pertinebit. Et hac notione sine dubio fides est intelligenda Romanorum, quae vbique fuit diulgata ac laudata, quod Paulus Cap. I. 8. de illis praedicat, fides nimirum, quam doctrinis salutaribus Euangelii, quod apostoli per totum orbem terrarum praedicabant, habebant, cuius summa haec est, Iesum esse Christum, verum in V. T. promissum Messiam, qui pro nobis mortuus, resuscitatus ac in coelos sublatus sit, vbi imperium absolutum in omnes res exerceat. Qui haec certa conuictione pro verissimis accipit, is etiam se obstrictum existimare debet, omnibus huius doctrinae praeceptis obtempe-

B 2

tempe-

- f) Vltima haec verba nonnumquam de fide iustificata sunt explicata, & adhuc explicantur, quod, quum in doctrina de bonis operibus nomine hoc dignis varias pepererit ambiguitates, inanibus nonnumquam disputationibus dedit occasionem, sed cadit hac explicatione omnis haec disputatio, quatenus a loco hoc pendet, & quicquid eo docetur, eo credit, non esse contra conscientiam dubiam agendum,

temperare. Haec est obedientia, quam Paulus (Cap. I. 5. & XVI. 26.) ὑπακοήν πίσεως appellat, vbi πίσις eodem sensu accipi potest, quo ante, quum obedientia ipsa non sit fides, sed ex fide demum necessario consequatur, recte igitur fidei obedientia vocetur. At si malis etiam πίσιν obiectiue de fidei doctrinis ipsis intelligere, ex eadem hac notione fidei generaliori fieri saepius solet, vt nomen hoc doctrinis ipsis, quae credendae sunt, detur, vocum in aliis etiam rebus frequenti commutatione, ob nexum rerum inter se arctissimum. Quam ob causam generalior haec πίσις nihil aliud, quam ipsa integra receptio Christianismi est, & hoc respectu opponitur τη ἀπίστια, doctrinae sacrae diuinitus patefactae malitioso contemptui.

§. VII.

Progredior nunc ad specialius obiectum fidei, promissiones nempe diuinās, quaecunque demum sint, ad quod fidem saepius solum referri iam §. IV. dixi. Conuictio de harum veritate securos nos reddit, & in nobis fiduciam parit, certo eas iri impletum, quod hanc fidei speciem maxime distinguit. Promissiones enim diuinae varii generis esse, & cum bona terrena tum spiritualia continere possunt, quae vero varietas ipsam generalem hanc fidei notionem non mutat, etsi varias eiusdem species, haud semper coniungendas, pro varietate obiectorum gignat. Hinc vario modo της πίσεως in sacris literis etiam circa promissa diuina versantis fieri solet mentio, cum fidei huius variis effectibus, quod non in ipsius notionis, sed in obiectorum s. promissionum, circa quas fides versatur, varietate suam habet rationem, quum omnis haec fides in eo conueniat, quod promissionibus diuinis ei, qui credit, diuinitus datis, sine dubitatione praebeat assensum.

Exem-

Exemplis in Pauli epistola occurrentibus hoc iterum illustrare possum. Fides ista, ob quam maxime haec causa agitur, cui Paulus justificationem coram Deo tribuit, huc praesertim pertinet, quia etiam promissionem diuinam pro obiecto habet. Quod vltimum si probe notamus, Pauli dissertatio de hac fide, quae primum argumentum huius epistolae est, euidentior nobis euadet.

§. VIII.

Fides igitur ista, per quam coram Deo iustificamur, eiusdem indolis est, qualis fides omnibus promissionibus diuinis in vniuersum factis data; quatenus vero iustificat, singulares Dei ad iustitiam nostram & salutem sempiternam pertinentes promissiones pro obiecto habet; unde in eo solum inuicem conueniunt, quod vtraque circa promissiones diuinas, id est, circa res, quae impletae nondum oculis conspiciuntur, versetur. Et haec est ratio, cur Paulus fidem iustificam cum fide Abrahami in toto Cap. IV. Ep. ad Rom. comparet. (In antecedentibus enim Apostolus contenderat, quod vno quasi intuitu perspicere potest ex Cap. III. com. 28. in quo ratiociniorum suorum praemissorum summam facit, nos per fidem iustificari, non per opera). Obiectum huius *πίστεως* Apostolus refert commatibus 17-22. col. Gen. XV. 3-7. promissionem nempe istam, quam Deus Abrahamo dederat, ingentem ipsi futuram esse posterorum multitudinem. Atque haec etiam indubie est, ad quam Abrahami fides, propter quam iustus sit reputatus, refertur in ipsa historia, (Gen. XV. 3-7.). Hanc immota fiducia ut certo futuram accipiebat, hoc est, credebat, quod Deo tam acceptum erat, ut illi, praemii gratuiti loco, in foedere cum illo facto

(coll. Gen. Cap. XV. 7. cum Rom. IV. 13.) g) terram Canaan promitteret. Pro iusto reputatus igitur ob fidem, promissioni diuinae de posterorum ingenti multitudine datam, est Abrahamus, quum non poe-

na,

g) Probe quidem noui, difficilem videri auribus nostris locutionem, si per τον κοσμον terram Canaan intelligatur, & hanc ob causam interpretes varias proposuisse explicationes, & saepius maius quid quaerere in his verbis, quam terrae Canaan promissionem, ideoque ad mysticas confugere interpretationes. Neque vero opus id est, sed potius ο κοσμος, οικουμενη, γη, quum conueniant cum Hebraeorum לבנה, notionem vbique habent vniuersi orbis terrarum, sicut γην eiue respondens graeca vox γη, modo orbem terrarum, modo terram Canaan significat. Id vero est certum, si γην in promissionibus piis Israelitis datis dicitur, id non promitti, possessuros eos esse integram terram Canaan, sed quum maxime possessio secura & quieti peculii in terra hac promissa esset piis Dei cultoribus inter Israelitas, cui saepius indicta rebellibus & immorigeris extirpatio ex terra est contraria, illud est indubium, non esse γην (κληρονομειν την γην) nisi peculium habere in terra Canaan. Conf. modo inter plura alia Pl. XXV. 13. XXXVII. 9. 11. 22. 29. 24. Iam itaque cogites Abrahamum sine peculio in terra oberrantem, atque ex patria egressum, & facile intelliges, κληρονομειν τον κοσμον s. την οικουμενην, non esse possidere integram orbem terrarum, sed peculium nancisci in orbe terrarum. Recta itaque est interpretatio, etsi κοσμου vox significatum terrae Canaan non accipiat. Quam ob rem eorum sententiae subscribo, qui Apostolum promissionem terrae Canaan per την επαγγελiam κληρονομιας του κοσμου intelligere existimant. Hoc enim mihi cum historia Abrahami a Mose tradita optime congruere videtur, quam Apostolus in sequentibus tam curate allegat.

na, sed praemiis diuinis dignus iudicaretur, praemiis nimirum illis, quas ipsi altera de terra Canaan possidenda promissio concessit. Itaque comparatio Fidei Abrahami, cum Fide Christianorum a Paulo instituta, sic se habet: Christianis etiam facta est promissio a Deo, cui fidem habere debent, nempe remissio peccatorum propter meritum Christi. Cui certo si confidunt immobili fiducia, non habent solum, quod credunt, quum ipsa remissione peccatorum immunes sint a poenis diuinis, sed adeo etiam accepta est haec immota fiducia Deo, vt largissima praemia ob fidem hanc concedat, ipsam vitam aeternam. In hoc ergo fides Abrahami & Christianorum discrepant, quod prior habuit promissiones de bonis terrestribus, posterior vero de bonis spiritualibus; quam differentiam Apostolus indicare & obiectum fidei Christianorum curatius determinare, comparationem etiam cum illa Abrahami fide luculentiorum reddere voluit, si eam fidem in Iesum Christum, & in eum, qui Iesum a mortuis resuscitauit ad certitudinem vitae aeternae nobis paratae vocat (rom. 24. 25.), & doctrinam exemplo Abrahami Christianis dari docet, qualis sit fides illa, quae Deo placeat, vbicumque salus ab ipso sit promissa, hinc & in promissionibus salutis in Christo nobis datis. Sed opponi nobis poterit, hac ratione prorsus negari, Abrahamum talem fidem, qualem Christiani, habuisse. Huic vero dubio facile respondere possumus: de hac fide Abrahami Paulus hoc loco non loquitur, quam vero ideo non negat, & quae satis aliis argumentis probari potest ex ipsa etiam hac integra historia, ad quam Paulus respicit, deriuatis, sed fidem istam promissionibus terrenis datam cum fide promissionibus spiritualibus danda comparat, quia diserta scripturae S. effata aptissima erant, quibus fidei Christianorum naturam & effectus explicaret. Eundem in finem
adhi-

adhibet Paulus dictum Habacuci Cap. II. 4. in Epist. suae Cap. I. 17. ὁ δικαῖος ἐν πίστεως ζήσεται. Habacuc loquitur hoc loco de Fide promissioni diuinae de liberatione ex captiuitate Babylonica data, quam in sua prophetia populo promisit, & haec verba quasi sunt responso ad querelas istas capite I. de crudelitatibus, quibus Israelitae a Babyloniis affligebantur, obuias, & ad interrogationem istam: num Deus has aequo possit ferre animo? quae huc fere redit: per breue temporis spatium adhuc patientiam exercendam illis esse, tunc enim promissam liberationem certo iri impletum. In hoc igitur nexu sensus horum verborum hic est: Ille qui nullas poenas promeretur (δικαῖος) propter fidem, quam huic promissioni diuinae habet, de liberando populo ex hac captiuitate, vere eripietur ac liberabitur (ζήσεται). Paulus haec verba propter vniuersalem sententiam, quam continent, allegat: Vnusquisque, qui promissionibus diuinis fidem habet, illarum certe particeps fiet, atque ingenti felicitate potietur. Hanc applicat ad fidem Christianorum.

§. IX.

Id quod homini respectu promissionis diuinae ad iustitiam tribuitur, Apostolus πίστεως nomine non solum insignit, sed iterum illustri Abrahami exemplo vtitur, ad veram huius fidei qualitatem distinctius describendam. Postquam Paulus demonstrauerat, Abrahamum per fidem esse iustificatum, ipsam hanc fidem pluribus verbis quasi depingit: Abrahamum impletionem promissionum a Deo certa expectauisse fiducia, qui per suam omnipotentiam mortuos in vitam reuocare, & rebus, quae existerent defuerunt, existentiam iterum donare possit,

(Cap.

(Cap. IV. comm. 17. b). Quin imo, quum ne minimam quidem spem haberet, promissionem diuinam modo naturali impletum iri, Deo credidisse (com. 18.) nec in persuasione ac conuictione sua vacillasse, etiamsi tot tantaque argumenta eam impugnarent, sed fortiter in ea stetisse, (com. 19. 20.) ac de hac Dei omnipotentia plane conuictum animo fuisse. Ex hac Pauli descriptione fidei Abrahami luculenter patet, Fidem esse certam ac indubitam expectationem ac fiduciam de promissionibus diuinis certo implendis, oppositam itaque cuiusque dubitationi. Ex quibus omnibus id luculente patere existimo, fidem promissionibus diuinis habendam vbique esse in sua natura eamdem,

- b) Hoc comma varie est ab interpretibus explicatum, sic quidem, vt nonnulli contendunt, verbis: ζωοποιήσας τας νεκρούς, Paulum indicare voluisse, Abrahamum resurrectionem mortuorum credidisse, & ex hac fiducia mandato diuino de mactando suo filio obtemperasse, quum sibi persuaderet, Deum eum a mortuis in vitam reuocare posse. Verba etiam: καλέσας ταύτα &c. Cl. WHITBY adeo de conversione gentium, alii vero de persuasione Abrahami de vocatione alius sacrificii, Isaci loco mactandi, interpretati sunt. &c. Quamquam spem vitæ futuræ post fata Abrahamo haud abnegem, tamen ex hoc loco eam probari posse non existimo. Paulus enim το ζωοποιείν τους νεκρούς ad σώμα νεκρωμένον Abrahami & ad την νεκρωσιν της μητρας Σαρρας refert, quod ex vberiore descriptione huius fidei (quam hanc ob causam com. 18. τισιν πατρ' ἔλπιδα ἐπ' ἐλπίδι nominat,) immotæ, com. 19. tradita, patet. Cui accedit quod promissum, Abrahamo Gen. XV. 5. sine certa filii promissione datum, conferat cum promissione de Isaco intra annum nascendo, Gen. XVII. 5. quo tempore de mactatione Isaci nullo modo poterat cogitari.

dem, atque reputationem pro iusto, si ad iudicium diuinum referatur, eius esse perpetuo effectum, dari vero promissiones ad terrenam salutem spectantes, aliasque ad spiritualem & aeternam, quibus eadem sit fides danda, quae illis, fides nimirum, quae certissimam habet de impletione conuictionem, omnemque dubitationem excludat, nihilque aliud ad fidei huius naturam requiri. Ex quo sequitur, fidem illam, cui Paulus iustificationem nostram tribuit vnice circa promissiones diuinas versari, & ex mente Pauli solum iustificare, quatenus de promissionum diuinarum certitudine non dubitat,

§. X.

Fidem, dixi, ad meras promissiones diuinas pertinere, at simul, quae ob mandata diuina fieri debent, complecti, quod quidem optant, qui non ob *Christum* solum, sed simul ob opera in iudicio diuino iusti fieri volunt, at *Pauli* doctrinae illud conuenire, fidem & promissionibus diuinis credentem, & opera sancta gignentem vtroque modo spectari in iustificatione, id est, esse fidem iustificam, quatenus opera gignat bona, difficulter probabunt. Neque inter Theologorum subtilitates referri potest praeter scripturam inuentas distinctio haec, si satis luculente eadem ratione distinguat *Paulus*. Neque enim eorum est, hac de re iudicare, qui voces tantum arripiunt, sed qui *Paulum* accurate satis docentem & discernenda discernentem audiunt. Non enim in iustificatione adiungit fidem operibus legis, sed semper opponit, ita vt ex *πιστης* idem sit ac *χαρις εργων νομου*, atque negetur hoc, si adseratur illud, quod quidem de re quadam ipsa fide comprehensa esset absurdum. Conferas modo velim Cap III. 28. IV. 4. vbi non tantum legis opera, sed operari, quicquid sit, operibusque mercedem

cedem mereri opponit τῷ πιστεῖν, ita ut κατ' ἐφελγημα dari dicatur, κατὰ χάριν dari negetur, quicquid operanti quaecunque opera datur, ideoque absurdum aestimetur, ex quibuscunque legis operibus deriuare, quicquid ex gratia, hinc quicquid propter fidem detur (Cap. XI. 6.). Neque legis opera esse ei tantum opera cultus diuini leuitica, non solum, ex vniuersa legis operum absque vlla limitatione apparet mentione, quae, etsi νόμον intelligas de lege scripta Mosaïca, non sunt ceremoniae religiosae tantum, sed opera etiam quaeuis moralia lege Mosaïca Iudaeis praescripta, sed etiam ex cunctis fere exemplis a Paulo prolatis, quibus probat, non prodesse Iudaeis legem diuinitus ipsis datam, quum ipsi legum sint transgressores, quod exemplis probat moralibus. Inprimis vero si ex negatione, opera legis iustificare, consequi debet, legis itaque omnis vsum tolli, (Cap. III. 32.) atque, quod satis clarum esse videtur, si legis vsum tollere, & quaeuis sanctitati vitae contraria opera permittere, siue peccandi libertatem concedere (Cap. VI. 1.) vnum est idemque, nihil est magis manifestum, quam excludi ex fidei notione iustificantis coram Deo hominis quaecunque opera, siue ad ceremonias pertineant religiosas, siue ad moralia opera. Antequam vero ab hac epistola discedam, fides illa, de qua Paulus in Cap. X. differit, adhuc est commemoranda, in qua sectione causam reiectionis Iudaeorum, quam Cap. IX. 30-33. breuibus modo nominauerat, pluribus nunc declarat ac demonstrat. Hanc esse, ait, defectum τῆς πίστεως, sine qua nulla detur iustitia coram Deo, nullaque salus & liberatio a poenis diuinis, (est enim σωζεσθαι in hoc capite plerumque liberari a poenis diuinis, Iudaeis ἀπίστοις imminentibus,) quam iustitiam per actiones legi Mosaïcae conformes iam consecutos se esse sibi persuadeant Iudaei (Cap. X. 3, col. IX. 32.) esse ve-

ro legalem oeconomiam per Christum sublatam, & fidem in eum unicam esse causam iustitiae coram Deo obtinendae (Cap. X. 4.). In quo autem haec *πισις* consistat, Paulus deinde pluribus exponit, quod nempe sit conuictio certa de veritate istius doctrinae, quam apostoli praedicabant, & quae hoc fundamento superstructa nititur, *Iesum* esse dominum ac saluatorem mundi (Cap. X. 9. coll. 6-8.), inprimis vero, rediisse ex morte *Iesum*, eoque libertatem a poenis diuinis, iustitiam & salutem cunctis esse promissam & obsegnatam. Obiectum huius *πισεως* igitur in se quidem sunt doctrina christiana, & summa inprimis eius fundamenta, quam Iudaei non profitebantur, & salus absolutione a Deo concedenda non est proxime aeterna salus, quae nihilominus ipsam liberationem a poenis horrendis reliquorum Iudaeorum sequuta esset, at ipsa haec a poenis liberatio concedi non aliam ob causam dicitur, quam quod solemnissime ipsa Christi resurrectione obsegnatis promissis diuinis credatur, neque obtineri posse ab iis, qui in dubium vocarent vel negarent maximum hoc diuinorum promissorum sigillum. Fides igitur & hic nulla est alia, nisi immota in promissis diuinis fiducia, quae non potest non in iis, qui reditum *Christi* ex morte penitus negant, deesse, atque si poenarum, a quibus liberandi erant, indolem spectas, eadem fere ac liberandorum ex captiuitate, quam Habacuci loco poscit Deus. Quare haec erat eorum *ἀπιστια*, quod *Iesum* verum Messiam reiciebant, qui hanc ob causam illis iam in V. T. ut *λιθος προσκομματος* (Cap. IX. 32.) erat descriptus in vaticinio illo praeclaro: Ies. XXVIII. 16. Ἡ *πισις* igitur certe est conuictio, *Iesum* esse verum Messiam ac saluatorem omnium hominum, quae quoad deerat, neque fiduciae illius in promissis diuinis locus erat, quum illa esset conditio liberationis a poenis diuinis, ut non impingerent *ἀπιστια*,

vt

vt in lapide, sed crederent atque venerarentur vt dominum, quem salutis auctorem miserat Deus.

§. XI.

Hae sunt praecipuae vocabuli *πισews* notiones, quae in Ep. Pauli ad Romanos occurrunt, & ad hos duos conceptus redeunt, tum persuasionem ac conuictionem de aliqua re generatim, quae tam fidem integrae doctrinae Euangelicae dandam, quam fidem legibus diuinis habendam comprehendit, tum inprimis de promissis diuinis certo implendis conuictionem, ex se ipsa fiduciam in his promissis gignentem, ad promissa diuina quaecunque, & ad promissionem de iustitia & salute per Christum pro nobis mortuum obrinenda speciatim applicatam. In toto sacro noui foederis codice nulla alia legitur, quae sub has classes, quasi species aliqua, non possit referri, quod inductio ac collatio variorum exemplorum satis superque demonstrabit. Primum locum merito hic obtinet vitima pars Capitis secundi Ep. Iacobi, quae tam variis interpretum sententiis atque explicationibus subiecta, & a contradictione, cuius speciem contra Paulum prae se fert, liberata fuit. Omnis difficultas, qua hic locus vexatur, in vocabulo *πισews* eiusdemque, qua hoc loco a Iacobo adhibetur, notione sita est, quae, hac recte constituta ac confirmata, tota euanescit. Illi sane rem optime solvunt, qui Apostolum *πισews* vocem in generaliiori suo significato, quo solum persuasionem de veritate alicuius rei eiusque confessione indicat, adhibere affirmant. Hoc enim statim patet ex toto huius orationis filo. Iacobus parte vltima Cap. I. fidem, qua tantum doctrinae sacrae in conuentibus sacris ob religionis Christianae externam professionem essent auditores, a vera fide ad omnem doctrinam sacram &

per integram vitam se extendente distinxerat, atque hanc esse veram Christianorum fidem solam, dixerat. Ideo etiam speciem externam *Σκητικίας*, sine interna mentis ad praecepta diuina compositione, vanam inuilemque pronuntiauerat. In primis ob defectus abususque ingentes in coetibus Christianis reprehendendos ad singula praecepta diuina pertinere fidei fructus, atque ideo etiam ad amoris integritatem non diuitibus tantum, sed & pauperibus exhibendi, monuerat initio Cap. II., & prohibuerat, *πιστω*, id est, *πιστευοντας* seu Christianos iudicare ex specie, quam prae se ferant, externa (*εχειν εν προσωποληψιας*), quum de iudicio in conuentibus sacris ex dignitate externa, vestibus splendidis atque diuitiis ferendo ipse explicet illud, ideoque regibus ipsis dignum (*βασιλικον*) illud V. T. praeceptum iniunxerat: *ειγαπησεις τον πλησιον σου, ως σεαυτον*. Quare & verba & facta nostra sic esse componenda pergit, quasi ad integram N. T. doctrinam sacram nosmetipsi iudicari vellemus. Solam enim cognitionem & approbationem huius legis nostraeque obligationis sine vlla eiusdem obseruatione, nos a severo illo iudicio, in immisericordes a Deo eripere (*σωσαι*) non posse. Sicut blanda in pauperes verba sine vlla beneficiorum collatione nullum plane habeant vsum, quum verba sint, praetereaque nihil, sic fidem, nisi singulas doctrinae Christi partes comprehendat, meris consistere verbis s. externa professione edita, absque vlllo effectu, per se igitur mortuam esse, nulliusque virtutis, ostendendam potius a quouis esse fidem per opera, nisi mortui instar corporis esse debeat nullo motu nullaque actione, corpus se esse humanum, demonstrantis. Pari ratione se habere fidem de existentia vnus tantum Dei, quae quidem nostri sit officii, sed sola probos nos non constituat, quod ex ipso diabolorum exemplo intelligatur, qui
etiam

etiam de existentia vnus tantum supremi numinis conuicti sunt, potentissimumque hunc imperatorem norunt exhorrescuntque, sed opera eorum huic fidei conformia non sunt. Hanc nudam fidem, quae nullos habet effectus in mente actionibusque nostris, esse mortuam reperit, id est, prout ipse explicat non magis fides veri nominis, neque maioris usus, quam corpus omni motu vitali destitutum. Egregio illo Abrahami exemplo, quod receptissimum fidei & iustificationis illustrandae erat exemplum, vtitur ad magis rem hanc explicandam, qui non nude promissis diuinis fidem dedit, sed per actionem ipsam, vnicum suum filium altari imponens, immotam suam conuictionem, vere se credere promissioni diuinae, demonstrauit & iusti probique viri nomen sibi conciliauit. Fides enim Abrahamo in iustitiam est imputata, gratiosamque obtinuit mercedem, non tum demum, quum Isaacum offerre vellet, sed statim post promissum absque mentione filii ipsi adhuc ex Sara nascendi datum & acceptum (Gen. XV. 6.), antequam opus aliquod fecerat, eademque fides tantae firmitatis & constantiae, vt de promissi diuini impletionem non dubitaret, etsi omnis spes hoc sacrificio praecideretur, demonstrata est luculentissime, vt quisque fidem illam, Deo ante soli perspectam, intueri posset, ideoque opere hoc solemnissima iustitiae eius fieret declaratio. Hoc igitur opus *νενομω* ei erat apud homines, at non apud Deum (Rom. IV. 2.), quum non ob sacrificium hoc non negatum, sed ob fidem constantem ante iam Deo perspectam, iustus praemioque diuino dignus sit declaratus. Quo sensu Iacobus *την πισιν* adhibeat, ex hac breui orationis eius delineatione patet. Si enim de fide Abrahami loquitur, certe intelligit eandem, quam Paulus, indubiam fidem promisso diuino datam, quae eadem est, ac fiducia in hoc promisso reposita, quum ad eundem Ge-
neseos

nefeos locum prouocet, quo fides intelligi nequit alia. At si de fide huic dissimili Christianorum externa professione sine obsequio legibus diuinis praescripto loquitur, certe nullam intelligit fiduciam in promissis diuinis, sed merum religioni Christianae professione hac externa datum assensum, hinc Christianismum ipsum eiusque professionem externam. Quum interim, hunc esse genuinum Christianum, qui ita assentiatur religioni Christianae, non adserat Paulus, non sequitur, nisi πιστιν etiam dari simulatam, quam ob locum hunc Iacobi & comparationem eo adhibitam mortuam vocant Theologi. At dicis, saltem opera spectari in fide iustificante, ideoque id saltem Paulo opera omnia excludenti contradicere. At si Iacobo δικαιουν nihil est aliud, quam solemniter pro iusto declarare externo aliquo fidei signo, quod est indubium, si a Deo δικαιωσεις dicitur Abrahamus dudum ante maetationem Isaaci, & ante opus aliquod aliud patratum, & Iacobo denuo δικαιωσεις per hanc maetationem, tanquam externum fidei signum, fidem iustificationis apud Deum solam esse causam, quam opera sequantur, hinc in fide illa coram Deo iustificante non comprehendi opera, sed in demonstrata fide per effectus suos, nihil docet, nisi quod Paulus disertissimis verbis docet. Quod & collatio vtriusque locutionis δικαιουνθαι & δειννεν πιστιν εν των εργων satis luculente confirmat.

§. XII.

Hanc eandem generaliore notionem, at obiectiue magis acceptam, vocabulum πιστις obtinere mihi videtur in Act. XVII. 32. Theologi in determinanda vera in hoc commate της πιστεως notione duas in partes abierunt; sic vt alii eam per conuictionem aut per fidem in Iesum, quam doctrina sua exhibet, & cuius arrha & pignus Christi

re-

resurrectio est, explicauerunt *i*). Priorum sententiae, quae nexui & fini orationis Paulinae, ipsique rationi loquendi ex mea sententia accommodatior est, subscribo. Paulus enim orationi suae his dictis finem imponit, quod Deus die quodam destinato terrarum orbem iuste iudicaturus sit per Christum Iesum, quem iudicem constituerit. Et ne vllum dubium contra huius rei veritatem moueri possit ex morte Christi, qua omni destitutus videri possit potentia ac gloria ad hoc iudicium exercendum, doctrinaeque eius omnis fides adimi, Deus omnibus conuictionis ac certitudinis argumentum exhibuit, eo quod ipsum a mortuis in vitam reuocauit. Haec vberior huius commatis translatio iam satis hunc orationi huic maxime conuenientem *πισως* significatum vindicat, cui adhuc ipsius linguae vsus accedit. Nam prima ac generalis *της πισως* notio est persuasio de aliqua re, vnde illi oritur in nonnullis constructionibus argumenti probantis significatio. Etsi vero haec non saepius in N. T. occurrat, (quod dubium vrgeri solet,) eam deserere tamen id nos non cogit. Missio enim illo postulato, N. T. omnes huius vocis continere debere significatus, hoc iam ad eam tuendam sufficit, quod vnum eundemque faciat sensum, siue conuictionem siue argumentum conuincens vertere malis, & neque noua neque inusitata sit. In graecis melioris notae scriptoribus hoc sensu etiam haec locutio: *πισιν παρεχειν* occurrit, vt confirmare, probare, argumentum exhibere, fidem facere significet;

ad

i) Prioris sententiae defensores in medium protulit WOLFIVS in *Curis* in N. T. ad h. l. & ALTMANNVS in *Melet. philolog. crit.*; Posterioris vero HEVMANNVS in *explicat. N. T.* recenset.

ad quod probandum elegantissimi hac in re auctores RAPHÆLIVS *k*) & ΚΥΡΚΙΥΣ *l*) exempla collegerunt, nostrumque locum iis illustrarunt. Eundem in finem, affirmat MÜNTHE *m*), *πισίη* Diodoro non raro esse argumentum conuincens, probationem, arrham & pignus fidei certissimum.

§. XIII.

Cum illa *της πισεως* notione, quam §§. VI. & VII. tradidi, conuenit ista verbi *πισευσι* notio, quae saepius in N. T. paginis occurrit, si de conuictione ac professione, Iesum esse verum Messiam, sermo est. Qui hoc sibi persuasum habent, Iesum esse verum Messiam & saluatorem mundi, illud *πισευσι* dicuntur. Princeps omnium locus, quem probationis loco ponam, exstat in Ev. Io. Cap. IV. in quo *πισίς* mulieris Samaritanae & ciuium eiusdem vrbs enarratur, quae hoc modo orta est. Christus cum hac muliere colloquens illi declarabat, se esse hunc verum Messiam, quem se expectare dicebat (comm. 26.). Illa, Christo fidem dans, reuertebatur ad urbem, inuitans ciues suos, vt viderent virum, qui omnia sibi dixisset facinora, quae patrauerit, & examinarent, annon hic Christus (Messias, coll. comm. 25) sit (comm. 29). Quo facto multi ex hac vrbe *ἐπισευσαν εις αυτον*, hoc est, agnouerunt & conuicti sunt, eum esse mundi saluatorem, verum Messiam, (coll. comm. 42. in quo ipsi hanc suam fidem sic explicant). Eadem ratione
adhi-

k) Vid. Obs. illius in N. T. ex Polybio ad h. I. cui KREBSIΥS in Obs. in N. T. e. Fl. Iosepho assentitur.

l) in Obs. sacris in N. F. libros ad h. I.

m) in Obs. philolog. in N. T. e Diodoro Siculo.

adhibetur το πιστευειν de iis, qui, propter miracula a Christo patrata in hunc finem, eum verum Messiam professi sunt, vt Io. II. 23. IV. 53. VII. 31. X. 42, nec non de iis, qui ab Apostolis in numerum Christianorum propter hanc fidem recepti & sacro lauamine initiati sunt, v. c. Act. VIII. 13. coll. 12 & comm. 37. (vbi Eunuchus a Philippo antea de Christo institutus fidem suam sic definit.) Cap. XI. 21. coll. 20. Το πιστευειν itaque his in locis nihil aliud est, quam doctrinam illam, Iesum esse verum Messiam ac mundi saluatorem, conuictione suscipere, siue, quod vnum idemque est, Christianismo se addicere, quod Marc. I. 15. exprimitur, πιστευειν εν τω ευαγγελιω (idem quod εις το ευαγγελιον, sola constructione diuersa), doctrinae de Iesu, qui sit Christus, hominum saluator, fidem dare. Hinc πισις saepius etiam est doctrina salutaris Euangelii, quo nomine eam ipse Paulus (Phil. I. 27.) insignit. Huc etiam mihi referri videntur nomina ista, quae huic fidei in S. S. impertiuntur, ab ipso doctrinae Christianorum capite primario desumpta. Haec sunt: Πισις εις το ονομα Χριστου, Io. I. 12. 1 Io. V. 13. Πισις του ονοματος αυτου, Act. XIII. 16. coll. 13. 15. Πισις εις Χριστον Col. II. 5. coll. 6 & Πισις εν Χριστω Ιησου 1. Tim. III. 13. Eodem significato adhibet Ioannes Cap. V. comm. 4. Ep. Inae simpliciter vocem πισις, & comm. 5, eam ipse sic explicat. Haec vero πισις, quae conuictione, Iesum esse verum Messiam ac saluatorem orbis terrarum, absoluitur, supponitur quidem in fide saluifica, quippe absque qua nullae per Christum datae promissiones diuinae plena credi possunt fiducia, at fidei huius nos iustificantis notionem non exhaurit n), sed tantum est generalis notio fidei Christia-

D 2

no-

n) Hoc Cel. WHITBY in the Paraphrase and Commentary on the new Testament, Vol. II. in the Preface to the Epistle to the Galatians continet.

norum, quae primarium illius, quod a Christianis creditur, non omne, quod fidei huic in toto suo ambitu consideratae inest, homini ad iustitiam coram Deo imputandum sistit. Quam ob causam etiam ipsa S. S., non sufficere ad iustificationem nostram coram Deo aeternamque salutem consequendam, si modo, Iesum verum esse Messiam, credamus, satis clare docet, atque hanc fidem saluificam alio clariori nomine insignit, & eam copiosius definit, de quo infra agetur. Iudae proditoris infamatus exitus, Ananiae, Sapphirae, Simonis exempla, ipsum essatum Christi, non omnes, qui Messiam ipsum profiteantur, ipsaque miraculosa virtute sibi concessa indubie de veritate hac sint certi, salutem esse obtenturos, & a poenis diuinis liberatum iri (Matth. VII. 21 - 23.), cum aliis satis id luculente probant.

§. XIV.

rendit, & probare studet. Sic enim fidem definit: *The Faith is only a cordial and firm Belief, that Iesus is the Christ, the Lord, the true Messiah or Prophet, sent from God to reveal his Will to the World, the Son of God, the Saviour of the World;* atque reliquas definitiones ad fidem in iustificatione spectatam speciatim pertinentes reiicit, hac sola definitione fidei iustificae naturam exprimi, existimans. Limites mihi propositos transgrederer, si omnia ipsius argumenta examinare vellem, inter quae illa, quae aliquid hac in re efficiunt, nihil aliud probant, quam hanc πίστις notionem esse biblicam. Hoc modo contra eum admonuisse sufficiat, quod omnis ipsius error ex hoc originem suam traxit, quod fidem saluificam, & fidem Christianorum generatim sumtam inuicem confuderit, quod statim ex ipsa ab illo in fronte dissertationis constituta quaestione patet: *What is the Import of the Word Faith in Scripture, especially, as it relates to the Matter of Justification, or what the Scripture representeth as true Christian Faith.*

§. XIV.

Fides, quae promissionibus diuinis datur, in nobis naturam fiduciae induit, & pro variis obiectis (promissionibus diuinis) diuersi generis esse potest, quod iam supra notatum, & exemplis variis probatum est, quibus nunc nonnulla, quae quasi aliae species vnus eiusdemque generis sunt, adiungere animus est. Huc pertinet fides, de qua Paulus Ebr. XI. agit, & quae tam late patet, vt circa quascunque promissiones diuinas versetur; nec non illa Habacuci fides, quae singulari promissioni diuinae habetur, & Abrahami Rom. IV. commemorata. Sed quum iam §. III. & VI. alio fine his de locis vberius disferuerim, eo ablegasse sufficiat. *Πίστις* vero illa, quae inter dona Sp. S. miraculosa refertur, hic sibi eadem de causa locum vindicat. Hanc, quam miraculosam nominamus propter obiectum & virtutem suam, Paulus in amplissima illa donorum Spiritus S. miraculorum enumeratione illis donis annumerat, 1 Cor. XII. 9. XIII. 2. coll. Matth. XVII. 20. Luc. XVII. 6. Constituisse eandem, arbitror, in immota fiducia in promissionibus diuinis reposita de concedenda vi miracula parandi, solis precibus, vel Spiritus S. extraordinario impulsu intercedentibus. Probe igitur erit distinguenda ab eorum fiducia, in quibus erant edenda, de certe euenturis miraculis, quum haec in illis existeret, qui ea efficerent, etsi nihilo minus etiam extraordinarii aliquid fides haec habeat, quum non omni tempore expectare miracula liceat, sed eo tantum tempore, quo, donis instructos miraculosis doctores se misisse, luculentis patefacit signis Deus. Hanc veram esse *πίστις* miraculosae indolem, ex aliis locis luculenter potest effici. Sic enim ipse saluator eam Matth. XXI. 22. coll. 21. definit. Respondet hic Christus discipulis suis, de celeri miraculi euentu attonitis, ipsos eadem,

imo maiora patratturos esse, si fidem haberent, quae nullis dubitationibus agitaretur. Quaecunque ipsos, (quo illis modum eam exercendi quasi praecipit) quae tali fiducia precibus suis sibi expeterent, esse accepturos atque effecturos. Preces vero has saepius spiritu diuino impellente fuisse fundendas, aliis facile euinci posset rationibus, si de donorum miraculorum indole & discrimine disputarem, neque de sola fidei huius circa miracula versante ad reliquam fidei notionem ratione. Quam ob causam Iacobus has preces vocat τὴν εὐχὴν τῆς πίστεως, (Iac. V. 15.) quibus seniores ecclesiae, sanandi dono instructi, hominem ob peccata a Deo morbo afflictum sanare possent. Quibus itaque hoc donum erat concessum, (soli enim Apostoli omnibus erant instructi) Deum precibus suis velle annuere immota fiducia sperabant, & sic, si Spiritus S. eos certos reddebat, iam Deo placere, ut propter rem christianam miraculum patrarent, illa efficiebant. Paulus quidem hanc πίστιν distinguit ab ἐνεργημασι δυνάμεων, aliorum miraculorum patracionibus, (I Cor. XII. 9.) quod vero, rite explicata miraculorum donorum enumeratione, facile conciliatur. Haec fides virtutem suam accipit ex inconcussa fiducia in promissionibus diuinis reposita. Has enim ipse Christus discipulis suis dederat, per quos illi, qui hoc dono digni iudicabantur, eas etiam accipiebant, ut de dono concessio dubitauissent, de diuina igitur Apostolorum Christi que ipsius missione, si de facultate diuinitus concessa, patrandi miracula, dubitare uolissent,

§. XV.

His variis fidei notionibus e sacris literis erutis, atque obiecto fidei saluificae §. VIII. & IX. iam nominato, ipsam huius fidei definitionem

tio-

tionem iustam facile constituere poterimus. Est nempe fides iustificatio *fiducia in promissionibus diuinis de omnibus peccatis nostris propter meritum Christi remittendis.* Quae itaque certe supponit promissionum diuinarum notitiam, nobis quidem ex Euangelio acquirendam, hinc doctrinae christianae cognitionem eiusque veritatis & diuinae originis certitudinem, assensum itaque illi datum, at tantum in salutis iustificationisque negotio ad promissiones in Christo datas refertur, atque omni constantia mentisque firmitate credit & exspectat, quae Deus promittit. Quo fere summa redit eorum, quae ante de fide hac ratione considerata probauimus. Haec itaque fiducia nostra, quae essentiam fidei constituit, verbo ac promissionibus Dei, in Euangelio oblati, suffulta nititur, & quidem illis, quae nos certissimos reddunt, Deum in nos, aeternis quidem suppliciis dignos, beneuole adfectum esse, & immunitatem a poenis omnibus, imo aeternam felicitatem ob mortem Christi donare nobis velle. Haec sola fides nos iustificat, (a qua efficaciam nomina illi venerunt, iustifica & saluifica,) & quidem relatiue, quia per illam meritum Christi apprehendimus, hoc est, fiducia illud nobis vindicamus, ac velut nostrum facimus, & promissis diuinis hac de re fidem damus. Hae promissiones diuinae sunt generales & indeterminatae, & per fidem & assensum, quem singuli illis dant, speciales fiunt, quod Theologi vocant, apprehendere, applicare sibi meritum Christi o).

§. XVI.

- e) Quam ob rem opus non est, vt singulorum nomina recensent scriptura, quibus remittantur peccata, quum per applicationem singulorum fiant speciales, dummodo id certo constet ex ipsa scriptura, legitime fieri a quouis posse hanc applicationem, Neque nominum, quibus

§. XVI.

Haec fides saluifica nomine speciali *πιστις ἐν τῷ αἵματι Χριστοῦ* a Paulo insignitur (Rom. III. 25.) ad eam a fide cuiusque diuino testimonio habita discernendam, & primarium illius obiectum, (mōrtē s. meritum Christi,) cui soli nostram salutem aeternam acceptam referimus, indicandum (coll. § XIII.). Quum autem Deus per resurrectionem Christi a mortuis maximum argumentum dederit, Iesum esse verum Messiam, eum satisfecisse pro nobis, Deum eo nobis reconciliasse, totumque opus redemptionis perfecisse, & hac ratione declarauerit, se nobis propter hoc Christi meritum peccata remissurum esse, si huic promissioni fidem haberemus, haec fides saluifica in S. Scriptura describitur, vt fides in eum, qui Christum a mortuis in vitam reuocauit, e.g. Rom. IV. 24. coll. 25. 1. Pet. I. 21. Et quum haec fides saluifica, quae merito Christi nititur, non possit existere, nisi Iesum verum Messiam agnoscamus, illa non raro in literis simpliciter fides in Iesum Christum vocatur *p*).

§. XVII.

bus carere possumus, apprehensionis aliorumque, in sacris litteris defectus hic contrarius est, quum, si liceat cuique ad se trahere promissiones ob Christum datas, sufficiat, & id sit probatum, quod apprehensione exprimitur. Reliqua, quae WHITBY habet cum ARMINIANIS, ad fidei variarum notionum & partium confusionem pertinent, neque, quae diserte docet scriptura de iustificatione loquens, impugnare possunt.

- p*) Quae itaque argumenta ista negantium hanc fidei iustificae notionem, quae ex his locis repetuntur, facile confutare possunt, certe cum reliquis locis, vbi de immota fiducia in promissionibus diuinis explicatur fides iustifica, conferendis & ita explicandis, vt integra Scriptura S. sibi constet, Neque obscura est mens Pauli in primis Rom. IV. 25.

Hanc traditam (§. XV.) veram iustamque fidei saluificae esse notionem, nulla vberiori demonstratione indiget. Iam patet enim ex ipsis huius fidei obiectis, merito nimirum Christi, & promissionibus diuinis, Deum propter hoc peccata nobis velle condonare; imo ex ipsis huius fidei nominibus biblicis, nec non ex vberiori modo, quo circa has promissiones diuinas versetur fides in ipsa iustificatione spectata, luculenta Pauli descriptione, rite esse determinatum tam fidei huius obiectum, quam formam & naturam. Quibus accedunt ipsae S. Scripturae reliquae descriptiones naturae huius fidei, e. g. Act. XV. 11., ex quo Apostoli asserto patet, fidem esse fiduciam, propter meritum Christi nos in saluatam aut iustificatam, Rom. X. 4. Receptissima Theologis huius fidei definitio est haec: Fides saluifica est fiducialis apprehensio meriti Christi; a qua vero nostra non re, sed verbis tantum differt, & ex mente mea ideo est praeferenda, quia maioris est perspicuitatis, & duplex fundamentum eiusdem tradit.

§. XVIII.

Quomodo autem Theologorum nostratium definitiones ac distinctiones fidei, quatenus ad hunc scopum pertinent, nec non partes fidei pleyumque concessae cum demonstrato huius nominis biblico vsu conueniant, pauca nunc erit videndum. Solent nempe fidem in vniuersum distinguere in eam, quae creditur, atque illam, qua creditur. Illa, quam alii obiectiuam nominant, continet omnem fidei diuinitus ad salutem humanam patefactam doctrinam, & eadem est, cuius §. VI. memini, quod locis nonnullis N. T. certe obiectiua haec notio locum habet, vt Act. VI. 7. 1. Tim. III. 9.; haec vero, quae subiectiua ab aliis dicitur, eadem est, quam per totam fere dissertationem ex scriptis literis probaui, & quae ipsam etiam fidem iustificantem in se comprehendit.

Hanc iterum Theologi, librique nostri symbolici considerant ut fidem dogmaticam, quae ad omnem pertinet doctrinam sacram, quam & alio nomine generalem vocare solent, quaeque iterum esse potest humana, sola auctoritate humana innixa, meraque externa fidei professione se demonstrans sine salutari illo effectu a fide vera expectando, quae est illa, cuius ex Iacobo mentionem fecimus (§. XI.), quam & falsam dicere posses ad fidei Christianae in uniuersum omnis finem relatum, & mortuam ex eadem Iacobi epistola, quod supra dixi, nominant; vel diuina, quatenus conuictio, atque inde oriundus assensus, ex operatione diuina per verbum oritur, in qua cuncta illa conueniunt, quae fidei salutaris *εὐεργεσι* attribui solent, quum & ipsa sit iustifica, & obedientiam gignat, quo postremo respectu uia solet vocari. Huius etiam sine dubio est effectus fiducia in promissionibus diuinis in uniuersum omnibus. Quam fidem etiam in notione biblica contineri, vide §. VI. sqs., atque a virtute diuina illam pendere, huius loci non est probare, sed alio loco argumentis aliis est probandum. Est itaque ipsa etiam fides, quae iustificat, at speciatim considerari solet, quatenus iustificat, atque hic iure docetur, eam iustificare, non quatenus est coniuncta cum bonis operibus, sed quatenus merito Christi, promissionibusque diuinis, in Christo datis, nititur. Hanc uero ipsius Scripturae S. esse mentem, demonstrauius (§. X.). Quod si addunt denique, fidem non in se spectatam, sed relate ad Christum, iustificare, vel non sua dignitate, ut virtutem hominis consideratam, sed propter gratiosam aestimationem diuinam, in merito Christi fundatam, illud ipsum sine dubio perpetua gratiae diuinae cum Christi *ἀπολυτρώσει* coniunctae erga omne meritum apud Paulum oppositio complectitur, atque ex ipsa notione imputationis alicuius rei ad iustitiam sequitur, quae omne, ut usus loquendi, rei illius, quae ita imputatur, meritum excludit.

§. XIX.

Quum vero haec fides iustifica ex variis actibus, arctissimo inter se coniunctis vinculo, consistat, sic quidem, ut neutra sine altera esse possit, Theologi tres actus siue partes fidei constituerunt, cognitionem, assensum & fiduciam, quarum priores ad intellectum, posteriores vero ad voluntatem referunt. Cognitione certa enim earum rerum, quae fidei nostrae obiectum sunt, prius requiritur, quam assensus dari possit, quo non solum ea, quae cognouimus, ut certa amplectimur, (assensus generalis,) sed etiam ad nos ea transferimus, (assensus specialis,) quam ob rem etiam Paulus nihil magis in fide urget, quam certissimam mentis conuictionem, quae demum inconcussam efficiat fiduciam, quae praecipuam fidei, per quam iustificamur, partem efficit, qua promissiones diuinas de remittendis nostris peccatis, conferendaque aeterna salute ut certo nobis implendas credimus & expectamus. Quamquam fiducia non sine assensu, nec assensus sine cognitione esse potest, attamen fiducia primaria est fidei pars, qua iustificamur; ex quo patet, cur tantum fiduciam in definitione posuerim. Neque id sine ratione biblica fieri, ex tota mea demonstratione ex epistola ad Romanos & Hebraeos constat. Errant itaque illi, qui notitiam a fide excludunt, & eam in solo assensu, nec non ii, qui in obedientia erga leges diuinas ponunt, aut hanc fidei iustificae inferunt, quae fidei quidem certissimus est effectus, at formam eius, quatenus iustificat, non ingreditur. Quos omnes errores copiose examinare ac refutare non est mei consilii, neque opus hoc esse existimo, quum, quid hac in re sit verum, quid falsum, facile constet, iusta fidei saluificae notione e sacris literis eruta ac argumentis confirmata, cui finem hanc dissertationem, pro viribus meis conscriptam, tantum destinavi.

CLARISSIMO ET DOCTISSIMO
SCHNOBELIO

DISSERTATIONIS HVIVS AUCTORI

S. P. D.

PRAESES.

Nolo quidem in literis meis dissertationi tuae addendis esse copiosus, ne diu-
tius discessum tuum iam sacris verbis alisque impedimentis tuis retardatum mo-
rari videar. Noluisti enim ante conscriptam & defensam dissertationem hancce
discedere. Iniquus igitur essem, si mora diuturniori Te detinerem literis, quae
animi quidem mei testes esse, ac Te forte parum adiuuare possunt. Paucis itaque
mibi liceat, & Tibi specimen hoc eruditionis acquisitae, quod in academia
hac edis, postremum gratulari, & felices futurorum tuorum laborum
Tibi optare successus. Specimen enim ipsum a Te elaboratum, mensuris tantum
confectis adiutum, atque locis nonnullis secundum illa mutatum facile illud testa-
bitur, quod alias literis dissertationibus adiunctis testari solent. Addi sine dubio
potuissent argumento satis amplo plura, in primis in dogmatica de fide commen-
tatione, quae illustrando ei uberius inseruire potuissent, variarum maxime fidei
salutaris notionum inter se inuicem instituta comparatio, qua luculentius demum
inflae fidei notionis insigne in Theologia momentam, atque distinctae notionis cum
ipsis literis sacris certissimus constat consensus. Noluisti vero nec nimis in re
tam graui breuis esse, nec nimia dissertationis mole lectoribus molestus, sed curis
potius maturioribus eam reseruare. Nihil amplius addo, quam sincera animi
uota, ut Deo, rei publicae, & in primis coetu sanctiori, qui & nostro tempo-
re adhuc tam rite institutus, quam pro salute ciuium bene animatis indiget docto-
ribus, Tibique ipsi & perpetuae tuae salutis mentisque tranquillitati infertulari.
Quod certe Te esse facturum, confido. Tecum etiam supplicibus precibus meis
summum virum salutis nostrae auctorem rogo, ut hunc in finem consecratos labo-
res tuos benigne velit prosperare. Qua quidem salute modo meam erga Te amorum
haud sicutum testari non possum. Deo saltem teste, amicitiam perpetuam Tibi praes-
tabo, atque, quod Te rogo, amore tuo perpetuo haud indignus iudicabo. Vale,
resque tuas futuras perpetuo feliciter age. Dabam in academia Georgia Argu-
sta, quae est Gotingae, XII. Cal. Ian. MDCCLXVIII.

CIA

78 L 1708

ULB Halle

3

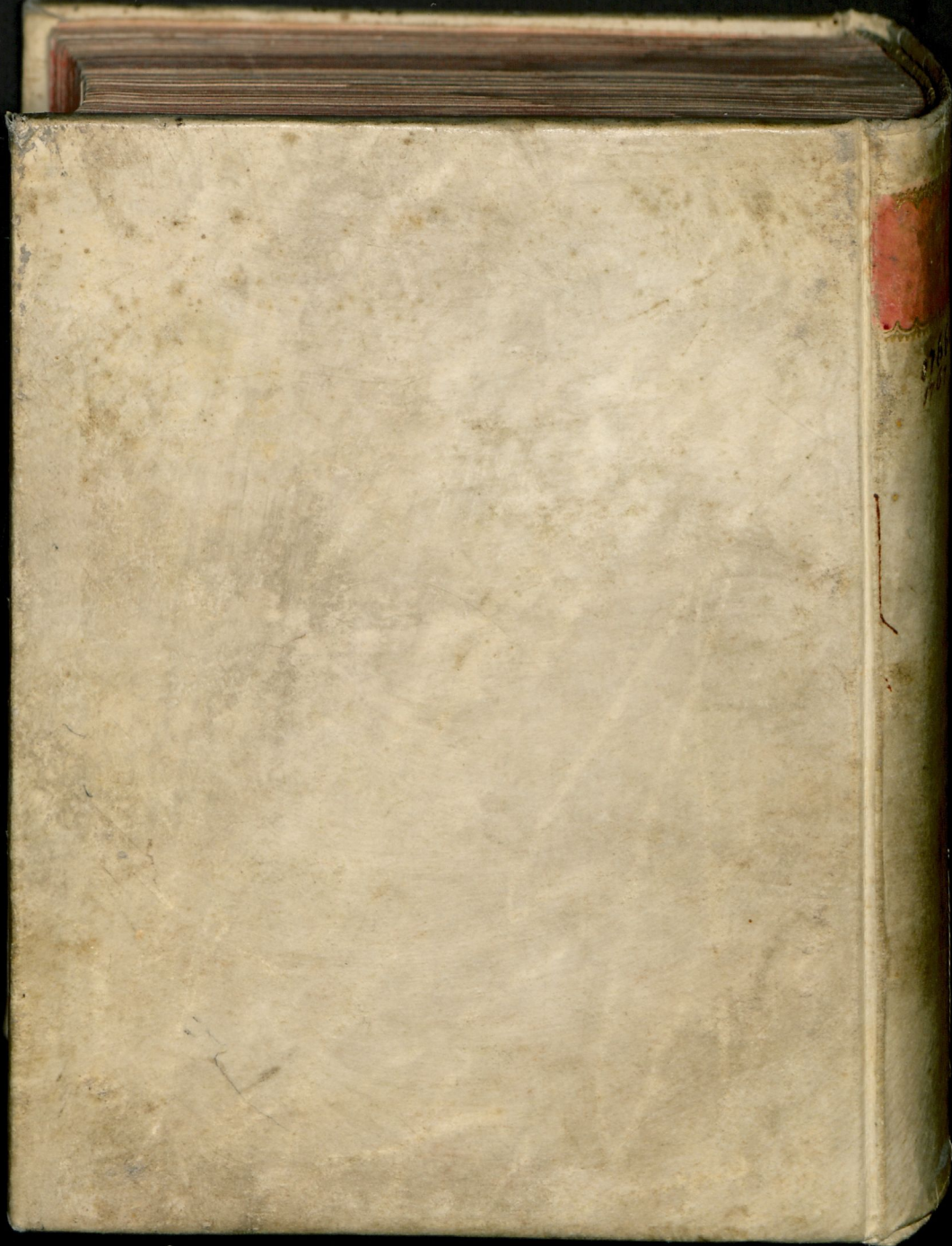
002 390 507

Sb.

Hi. 100.

NOTIO FIDEI BIBLICA

DISSERTATIO THEOLOGICA

QVAM

PRAESIDE

GOTTHILF TRAVGOTT ZACHARIAE

SACR. THEOLOGIAE DOCTORE ET PROFESSORE

PVBLICO ORDINARIO

IN ACADEMIA GEORGIA AVGVSTA

D. XXIII. DECEMBR. A. O. R. CIOIOCCCLXVIII.

EX LEGE

REGII COLLEGII THEOLOGICI REPETENTIVM

PVBLICE TVEBITVR

AVCTOR

IOAN. FRID. LVDOV. SCHNOBEL

ELTZA - CELLENSIS.

GOETTINGAE

EX OFFICINA HAGERIANA, curante E. D. ALUERTI.

